

El paleolític inferior al Pla de Salt

*per Pere Canton**

* Secretari de l'Associació Arqueològica de Girona

Aquest article forma part del llibre de Pere Canton titulat *L'aigua i els primers humans al Pla de Salt* publicat a principis del 2005 per l'Ajuntament de Salt, el Museu de l'Aigua i la Diputació de Girona amb motiu de l'exposició de prehistòria "*L'aigua i els primers humans al Pla de Salt*" que va tenir lloc al Museu de l'Aigua de Salt del 5 al 31 de març de 2005.

Tota la indústria lítica recuperada per Pere Canton al jaciment paleolític del Camí dels Carlins ha estat cedida per la seva exposició permanent al Museu de l'Aigua de Salt.

Introducció

Fa molts mil·lennis, en el Paleolític inferior final, un grup d'homínids va establir el seu campament de temporada al Pla de Salt; geològicament parlant, correspon a l'etapa pleistocènica del quaternari, caracteritzada, a grans trets, per una successió de fases glacials i interglacials; tot plegat pot semblar un fet insòlit, donat que el lloc en aquells remots temps que proposem es tenia considerat pràcticament un llac, o una zona plena d'aiguamolls i estanys i, per tant, un territori que no afavoria l'assentament humà; sortosament nosaltres hem pogut recollir les evidències de l'estada dels primers pobladors a Salt, àmpliament documentada a l'entorn més proper, com es Sant Roc (Vilablareix), Can Rigau (Montfullà), Pla de la Jueria (Sant Gregori), Domeny, Puig d'en Roca, Palau (Girona) i d'altres jaciments.

Des de fa anys hem resseguit la ribera del Ter i els camps de la plana, a la recerca d'indícis per poder confirmar les nostres conviccions, però la indústria lítica no apareixia, fins que es va fer el moviment de

terres a la zona propera al conegut com Camí dels Carlins (carretera de Vilablareix), és aquí, a una profunditat considerable on finalment van sortir les restes materials de la cultura axeliana, un objectes lítics que en el seu moment han estat transformats per ser utilitzats mitjançant el treball humà, i que formaren part de la dinàmica socioeconòmica d'aquesta comunitat.

De la mateixa manera, cal dir que aquest àmbit oferia unes immillorables condicions estratègiques per la seva ocupació estructural, amb accés a altres relleus que afavoreixen diferents biotops i proximitat a varis sistemes hídrics.

Ens hem endinsat en les arrels més profundes de la prehistòria del nostre poble i aquí les volem donar a conèixer; ara podem afirmar que Salt ha estat des de sempre un espai ideal per l'assentament humà.

Situació geogràfica

Salt és situat a la dreta del riu Ter que és l'element principal d'aquesta geografia, determinant el paisatge natural; es tracta d'una plana al·luvial quaternària coneguda com el Pla de Salt, estesa a ponent de la ciutat de Girona, a 83 metres d'altitud sobre el nivell del mar, de gran riquesa en aigües subterrànies i en temps passats drenada per una xarxa hídrica abundant, formada per torrents i rieres provinents dels turons de l'oest, Montfullà i Sant Roc; així que, l'aigua sempre ha tingut un paper preponderant en l'origen i la formació de nuclis de poblament humà.

El terme forma part de la comarca del Gironès, ocupa 6,41 km², emplaçat al marge septentrional de la Depressió de la Selva; limita a llevant amb Santa Eugènia i Palau Sacosta del municipi de Girona, a migjorn amb Vilablareix, a ponent amb Bescanó, i a tramuntana amb el riu Ter i Sant Gregori.

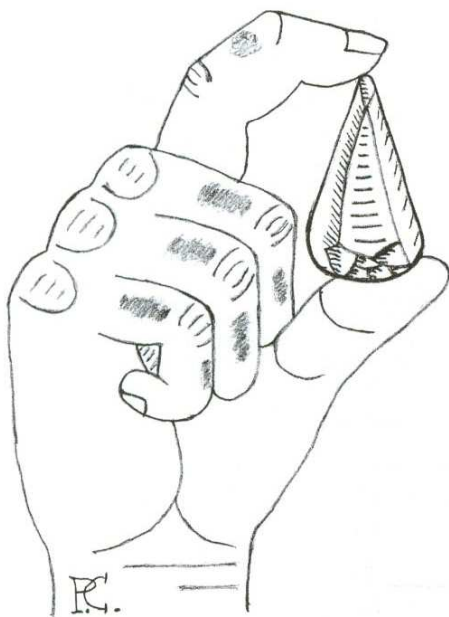

Figura 2. Punta levallois de quarsita del Camí dels Carlins

El relleu

El municipi ocupa gran part del que anomenem Pla de Salt, que és una porció de plana del marge septentrional de la Depressió de la Selva, la qual cosa és la continuació de la Depressió Pre-Litoral Catalana. En són els límits naturals quatre grans formacions geològiques; al nord es troba el sector Rocacorba, a l'est hi ha el Massís de les Gavarres, al sud trobem la Depressió de la Selva, i a l'oest hi ha els contraforts de les Guilleries, que són les darreres estribacions de la Serrelada Pre-Litoral, i les més properes al Pla de Salt, estan formades per materials paleozoics (granits a Sant Roc i esquistos a Montfullà).

Morfologia i litologia

A conseqüència dels canvis climàtics que es produïren en el Plistocè, s'originaren una sèrie de terrasses fluvials que han quedat com a testimoni dels continus canvis que ha sofert el Ter, aquest travessa la zona en direcció est-oest en el seu curs mig-baix, és l'agent responsable tant de la forma com de la composició dels materials que avui conformen el pla; són dipòsits fluvials disposats en terrasses. La més alta és situa a 8-12 metres sobre el nivell actual del riu, es recolza sobre els esquistos paleozoics i també les calcàries i margues del Paleogen i materials pliocènics; formada per llims marronosos clars i amb sorres. La segona es troba a 3-5 metres sobre el nivell del riu, i la componen graves i

rierencs de divers origen i litologia, són recoberts per llims, argiles i sorres. El llit major del riu està constituït per rierencs grossos, barrejats amb llims i sorres.

La xarxa hídrica

El Ter, situat al límit nord del terme, és l'accident natural més remarcable de la geografia local, sobretot quan en el passat mostrava la potència d'una de les seves crescudes periòdiques, que arribaven a capgirar el paisatge de la ribera, tot canviant sobtadament de curs, creant noves illes, bases i rierols; com tots els rius mediterranis abans d'ésser regulat per el sistema de pantans, augmentava de cop i volta amb les pluges torrencials característiques de la tardor, originant desbordaments. La riera Maçana, que neix d'una deu natural a Vilablareix i drenava la part sud-oest del Pla, s'ajuntava amb el riu Güell a Santa Eugènia, feia l'entrada al municipi pel sector meridional del Camí dels Carlins, més conegut com carretera de Vilablareix, actualment desviada de la seva trajectòria segueix l'A7 fins enllaçar amb el riu.

El riu Ter al seu pas per Salt, en la prehistòria el riu hauria estat la font de vida d'homes i dones en aquest indret.

El torrent de Marroc o Marrocs, neix a Estanyol, passa per Aiguaviva i travessava per la zona sud-oest del Pla, anava a desembocar al Güell a Santa Eugènia.

La riera de Mus o Reramurs, recull les aigües de la vessant oest de les muntanyes de Vilablareix-Sant Roc, i de la part est dels turons de Montfullà, desguassava directament al Ter per l'oest.

El torrent de Fontllòbrega o Vall-llòbrega, transitava paral·lel a la riera Maçana. Hem de fer esment també del riu Güell (terme de Vilablareix), que té el seu curs fora del municipi, al sud.

L'aqüífer

Tot el Pla de Salt es comporta com un gran aquífer lliure i és permeable per porositat entre 5 i 8 metres; les formacions pliocèniques de sota l'al·luvial també tenen nivells aquífers de 20 i 25 metres, d'entre els quals, els superiors es comporten com a lliures i els inferiors contenen aigua a pressió. La presència d'aquests dos nivells aquífers suposa una gran riquesa en aigües subterrànies.

El clima.

És mediterrani subhumit, amb un màxim i un mínim de temperatures anuals, i dos màxims de precipitació, encara que menys accentuats que a les zones més típicament mediterrànies. Les boires hi són freqüents, el vent dominant és del sud anomenat Migjorn, el segon en importància es el del nord dit Tramuntana.

El plistocè mitjà a Salt

Avui sabem que les antigues comunitats d'homínids ocuparen aquest territori, una vall fèrtil regada per un poderós riu, el Ter, amb abundants afluents, portaren a terme aquí les seves activitats socials, simbòliques i de subsistència, i és en aquest territori on desplegaren les seves estratègies

d'explotació dels recursos i de la instal·lació del seu bivac, d'ordre provisional o més probablement estacional; les condicions fisiogràfiques del Pla de Salt, han fet d'aquest paratge des de temps remots, un espai òptim per l'ocupació humana; els primers assentaments humans a qualsevol indret de les nostres comarques sempre es relacionen amb la presència d'aigua, és l'element de tot necessari per garantir la vida.

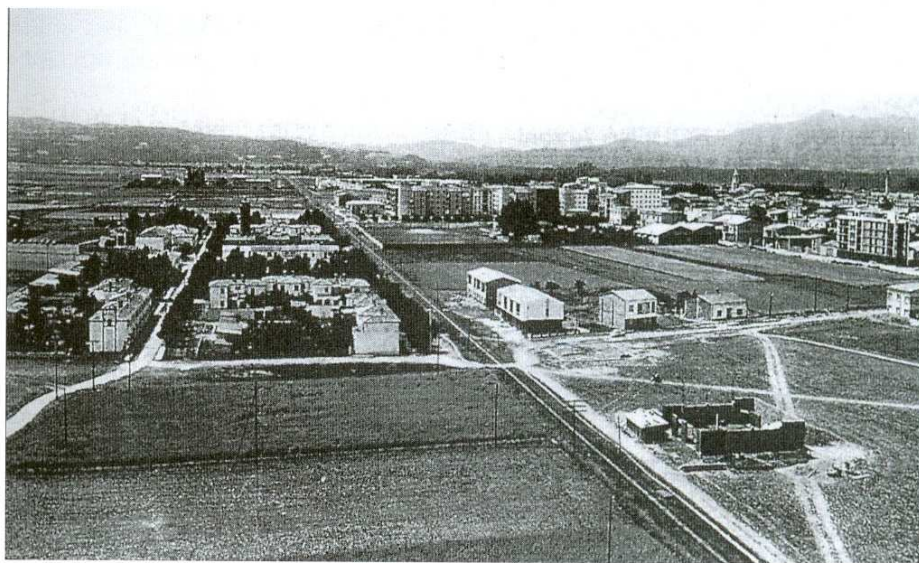
Els grups primitius aprofitaren les depressions naturals del sistema fluvial com a zona de pas; probablement en aquesta època, atesos els complexos de terrasses quaternàries descobertes, el sistema hídric era més abundós, actualment la plana és més elevada per l'aportació de materials detrítics a la xarxa fluvial en temps de crescudes.

Els paleopobladors de l'indret van articular el seu sistema de vida a l'entorn de les zones humides pròximes entre el Ter i el Güell, aquests rius haurien actuat com a focus d'atracció dels abundants ramats d'animals, i altres recursos cinegètics que oferí aquest ric ecosistema, en mig una gran plana travessada per rieres i coberta parcialment per aiguamolls. Especialment als marges del Ter, les aigües quedaven estancades, després de les fortes riuades, donant lloc a un considerable nombre de grans i petites llacunes, zones humides d'una gran riquesa biològica; sens dubte aquest corrent hidràulic fou el responsable de les primeres ocupacions humanes d'aquest indret.

Els nostres antecessors humans tenien, almenys en els últims prop de tres-cents mil anys alguns dels trets que atribuïm a l'home actual; capacitat de simbolitzar i parlar, desenvolupament tecnològic, consciència del foc, sentiment de solidaritat i cooperació, entre d'altres. De la mateixa manera es pot afirmar que el seu hàbitat bàsic, quasi exclusiu, era l'establiment de campaments. La zona del Camí dels Carlins, per les seves condicions, afavoreix un tipus d'instal·lació en la qual es realitzaren activitats de tipus habitacional, estructurades en un possible establiment a l'aire lliure.

En el Paleolític inferior per primera vegada els homínids transformen el recursos que els ofereix l'entorn en benefici propi, neix la tecnologia amb la creació d'objectes propis no naturals; quan els recursos alimentaris d'un lloc ocupat pels caçadors-recol·lectors nòmades s'esgotaven canviaven l'emplaçament del campament.

El clima s'ha tornat més estacional, amb hiverns i estius contrastats i els grups humans han d'acostumar-se al fet que molts aliments d'origen vegetal es concentren en èpoques concretes de l'any: així es molt probable que els seus moviments fossin també estacionals i que continuessin adoptant l'estratègia d'assentar-se en àrees riques en recursos variats, amb microclimes o ecotons favorables. En aquest territori del Pla de Salt, hi hauria herbívors de constitució petita no migratoris, i d'altres ramats d'ungulats de talla mitjana i gran que també com els homínids serien estacionals.

El Pla de Salt a començament dels anys seixanta (1960), al fons a l'esquerra els camps a tocar el Camí dels Carlins i el turó de Montfullà

La natura del lloc oferia una gran quantitat de fruits, arrels, tubercles, que equilibraven la dieta càrnia del grup; la recollida de vegetals aportava també plantes medicinals curatives imprescindibles en el dia a dia d'una comunitat exposada a sobreviure en unes condicions difícils.

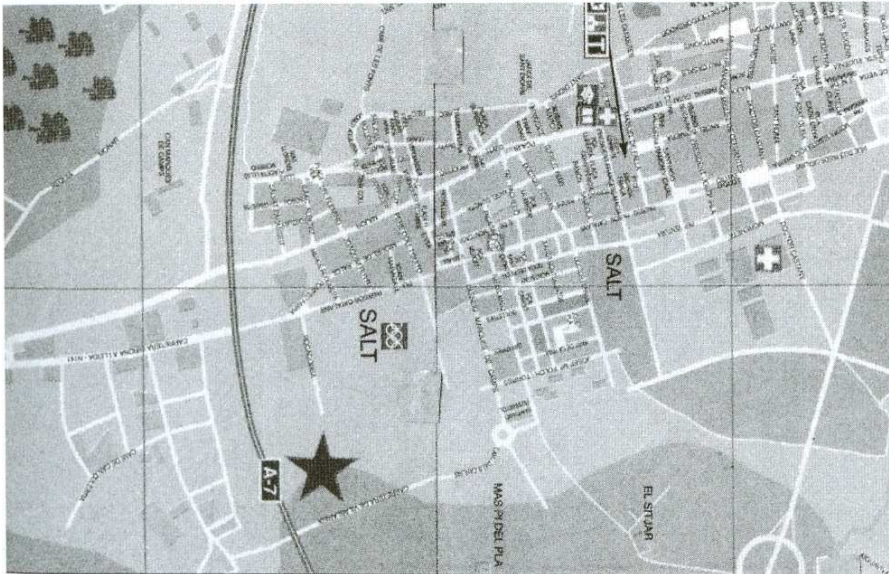
Sembla clar que els homínids tenien un gran coneixement del medi, malgrat que l'explotació d'aquest no es traduí en una transformació del paisatge, fins que no comença l'agricultura intensiva, ara fa uns 8.000 anys.

perfectament drets; per la seva anatomia podien recórrer en un sol dia grans distàncies, un dels aspectes més rellevant d'aquests preneandertals és que enterraven els seus morts, significatiu també foren els avenços en el llenguatge que els servia per transmetre coneixements i per cohesionar i reforçar els vincles entre el grup.

Les restes humanes més importants s'han trobat a la cova de l'Aragó (Rosselló), i a Atapuerca (Burgos). Els registres arqueològics al nord-est de Catalunya ens indiquen que ara fa entre 400.000 i 200.000 anys, es va produir un creixement en el poblament humà del territori.

La flora i la fauna

La cobertura vegetal: en el plistocè mitjà hi hauria dos tipus de flora, relacionats amb el clima; en èpoques temperades (fases interglacials) el paisatge seria amb bosc d'alzines i pinedes de pi blanc als turons de Sant Roc i Montfullà, que s'extenien cap al pla, a la vora del Ter bosc de ribera, amb verns, oms, freixes i zona

Ubicació del jaciment del Camí dels Carlins (*) al Pla de Salt

de vegetació aquàtica, aquesta última també ocuparia alguns espais al pla, prop de les rieres i els aiguamolls dispersos, amb més o menys extensió; en èpoques fredes (fases glacials) el paisatge s'obria deixant pas a estepes i praderies, i restant el bosc força limitat. Aquesta és una dinàmica que s'ha anat repetint en cada cicle glacial-interglacial, els quals tenen una durada aproximada d'uns 100.000 anys.

La fauna: la seqüència climàtica ha influït també en la fauna a Catalunya, en aquest període s'han identificat restes d'elefant, hipopòtam, rinoceront, bou, ren, os, lleó, hiena, pantera, cavall, ase, cérvol, cabirol, daina, isard, cabra, porc senglar, llop, guineu, gat salvatge, conill, llebre, en són els més significatius.

Zona de l'assentament humà prehistòric

Al nostre país el Mediterrani va alleugerir força els rigors climàtics; estudis recents sobre paleoclima a la conca mediterrània donen per a la última glaciació, el Würm, una mínima oscil·lació a les costes catalanes de tant sols 5-6 ° C. sota la mitjana actual de temperatures.

Història de les descobertes

L'any 1.999 Joan Abad (A.A.deG.) va identificar al Pla de Dalt de Domeny (Girona) un jaciment del paleolític inferior, conegut com Industrial Domeny; l'estudi geològic i estratigràfic realitzat per membres de la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona (equip que excava a Atapuerca i Abric Romani) van permetre situar les ocupacions humanes de Domeny en l'últim terç del plistocè mitjà (entre 300.000 i 100.000 anys enrere), part del material lític fou recuperat immediatament per sobre d'un paquet de basalt, datat per radiometria en 317.000 anys, i provinent del volcà del Puig d'Adri. Exactament les mateixes circumstàncies es van repetir l'any 2.002 al Pla de la Jueria (Sant Gregori), al jaciment anomenat Cruïlla de Cartellà, el mateix descobridor, igual equip d'excavació, idèntics materials i datacions, la qual cosa unificava els dos llocs en un mateix període cultural.

Després d'anys de recerca, el 25 d'octubre del 2003 vaig trobar en un camp, fins llavors de conreu, situat a tocar l'anomenat Camí dels Carlins (carretera de Vilablareix), emplaçat al sud-oest del Pla de Salt, a prop de l'antic curs de la riera Maçana, els primers i primitius artefactes de pedra, còdols de riu amb senyals inequívocs d'haver estat tallats per la mà humana, sobre roques d'origen local.

L'aixecament i remoció de gran quantitat de terra col·laborà a centrar la recerca en aquesta zona, les eines sortiren agrupades en un petit espai del gran camp, aquest registre lític recollit en posició secundària, en una prospecció sistemàtica i objectiva, presenta caràcters tecnològics i tipomètrics idèntics i coetanis als jaciments de la Jueria-Domeny, cosa que el podem homologar amb certa fiabilitat dins de la següent taula de context:

Període geològic: plistocè mitjà final.

Cronologia glacial alpina: interglacial Mindel-Riss

Estat isotòpic: 8

Context cronològic: 300.000 anys abans d'ara.

Període cultural: paleolític inferior.

Període tecnològic: mode 2 o axelià.

Espècie d'homínid: *Homo heidelbergensis*
(antecessor d'*Homo neanderthalensis*).

Jaciments coetanis a l'entorn: Pla de Dalt
(Girona), Pla de la Jueria (Sant Gregori).

Classificació de la indústria: Sistema lògic-analític
(d'Eudald Carbonell).

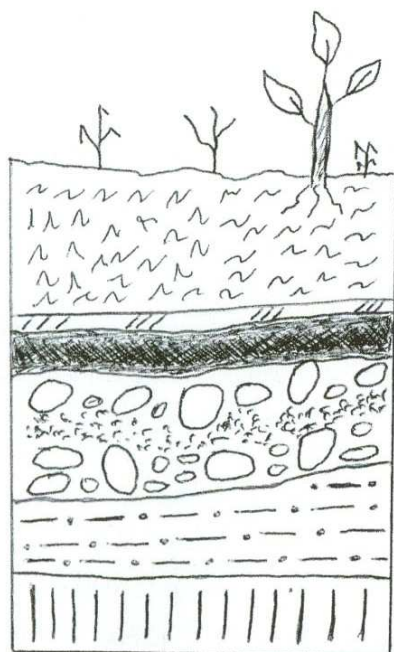
Tenim indicis que ens poden ajudar a identificar els llocs de trànsit en aquest ambient; si tracem una línia recta en el mapa veurem que entre el jaciment del Pla de Salt, i els de Jueria-Domeny el lloc per travessar el riu Ter passa per l'indret conegut com el Pla dels Socs; es dona la circumstància que el 21-5-2000, Antoni Moreno i Pere Canton recuperaren tres ascles i dos fragments emprats sobre còdol de quarsita en aquesta zona del riu, però a la riba esquerra, en un camp a tocar i a ponent de la fàbrica Nestlé; potser aquest hauria estat un dels passos per creuar d'una banda a l'altra.

Els axelians de la comarca de la Selva mantenien contactes entre la conca del Ter i la depressió de la Selva, i es constituïren en grups nòmades que es movien ambdues depressions; així mateix si volem seguir l'itinerari dels homínids cap a la important concentració d'estacions de la Selva tenim una referència important, Enric Jiménez i Josep Canal l'any 1976 varen recollir dos ascles de quarsita a Sant Roc (Vilablareix), un lloc de pas cap a Estanyol en direcció a Brunyola, centre del tecnocomplex selvatà.

Tanmateix podem dir que, el Camí dels Carlins se situa en ple pas del recorregut dels grups humans prehistòrics.

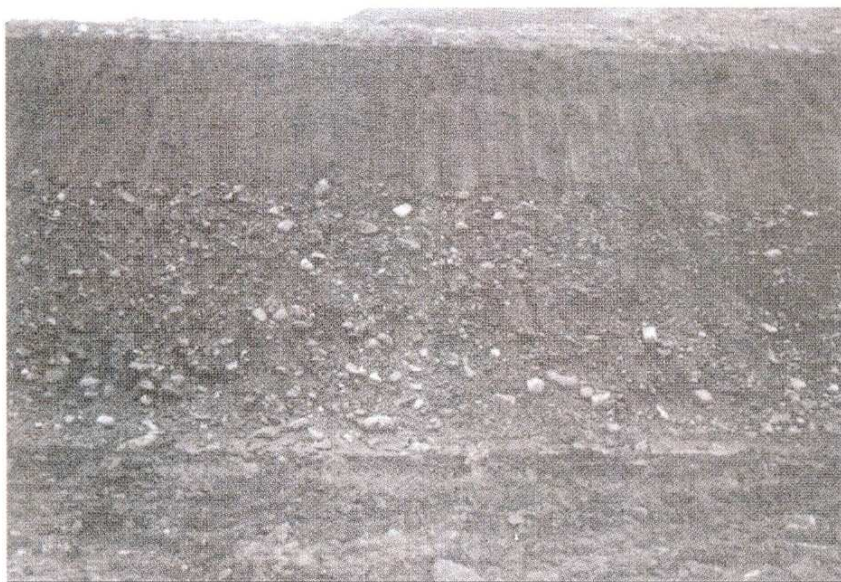
Estratigrafia del Camí dels Carlins, al Pla de Salt.

Són dipòsits terciaris i quaternaris; el bloc Paleozoic enfonsat, fou recobert per materials sedimentaris pliocènics de caire lacustre. En aquesta zona, el Pliocè està representat per arcoses silificades, resultants de la descomposició del granit amb llits de còdols estratificats, i ha estat recobert de materials quaternaris fluvials i al·luvials.

Seqüència estratigràfica

1. Socol Paleozoic;
2. Materials Pliocènics;
3. Conglomerats, còdols i sorres;
4. Nivell arqueològic, llits fins de color marró fosc, amb clapes aïllades de grises molt compactes;
5. Irregular i prima capa carbonatada;
6. Nivell superior actual (± 1 metre) amb argiles vermelles sense roques.

Tall estratigràfic

Indústria lítica

L'acurada selecció de la matèria primera lítica era transformada per obtenir eines, que a la seva vegada, foren fetes servir per poder explotar altres recursos naturals de l'entorn. Per tant, estem davant d'un comportament econòmic que implica una gran planificació i organització entre el grup d'hominids.

Aquest període rebé el nom d'axelià, degut a que els primers instruments foren recuperats al jaciment de Saint-Acheul, al Somme (França). En aquells moments es produí una indústria ben diferent del Mode 1 o Cultura dels Còdols Tallats, i que estava basada en produir eines estandarditzades de gran format, entre les quals la més

característica és l'anomenat bifaç. Aquesta eina era més elaborada i complexa que les anteriors, i constitueix el que es coneix com fòssil director; colpejant les dues cares s'aconseguien vores tallants de gran simetria en els laterals de l'objecte, que solia acabar en punta, la qual cosa li conferia una gran versatilitat; ha estat anomenada tradicionalment com a "destral de mà", ja que era utilitzada manualment i està dissenyada per poder-la agafar bé, la seva funció era per esquarterar i desmembrar els animals destinats al consum, a més a més de tallar, la punta d'aquesta gran eina probablement

Còdols de diversos minerals arrossegats pel Ter, i dipositats al Pla dels

Socs

també fou emprada per trencar les carcasses dels animals, per perforar les pells i altres materials. Aquesta multiplicitat de funcions la feia una peça molt versàtil, és un utensili que requereix una gran inversió de treball, per la qual cosa compleix les característiques pròpies d'un equip de viatge per un caçador-recol·lector mòbil.

Tanmateix el registre lític d'aquest període hi predominaven els instruments més petits sobre ascla, fets servir en tasques domèstiques, entre els quals destaquen les rascadores, els denticulats i les puntes, i són presents també els estris confeccionats sobre còdols, els choppers i els chopping-tools. La fabricació d'aquests instruments requereix unes roques de bona qualitat i l'habilitat per poder extreure grans ascles, quelcom difícil si no es coneix bé el material. D'altra banda els homínids tenien uns patrons o models molt clars dels artefactes i el seu procés de fabricació; en l'axelià superior s'arriba a la màxima perfecció i les peces són més ben elaborades, més

llargues, més planes i més simètriques, la qual cosa ens fa pensar que hi deuria haver especialització tècnica d'artesans talladors.

La indústria lítica recuperada al tecnocomplex del Camí dels Carlins en el Pla de Salt està elaborada amb suports o roques locals recollides d'aports fluvials del riu Ter i els seus afluents, i de la mateixa terrassa que en temps remots el riu va formar en el lloc d'assentament, situat a una distància de 2.050 metres en línia recta de l'actual curs d'aigua, els materials predominants són el quars, la quarsita, el pòfir i el granit; amb la seva manufactura s'obtenien diferents tipus d'instruments, bé d'explotació (nuclis i ascles), o de configuració (choppers, chopping-tools i ascles retocades).

Cal dir que ja existia un coneixement dels minerals de l'entorn, i de les seves característiques físiques i mecàniques, així com la possibilitat de la seva explotació, que permet millorar l'eficàcia dels diversos instruments; les matèries primeres més emprades foren el quars (77,13%), la quarsita (7,72 %), el pòfir (6,43 %), i el granit (4,89 %). Les quarsites productes més alterables solen tenir pàtina i deshidratació; els quarsos, pòfirs i granits, més durs, estan molt ben conservats, amb arestes tallants i pocs amb concreció calcària, la qual cosa ens porta a deduir que al poc d'ésser abandonats foren coberts i preservats dels canvis del medi, per una matriu argilosa portada en alguna de les grans avingudes del Ter.

Es tracta d'una indústria principalment sobre fragments i ascles, el nombre de còdols és també significatiu; es dedueix un procés tècnic de desbast senzill, amb poca presència de tècnica levallois, i la major part dels útils són obtinguts amb escasses extraccions.

Així mateix s'observa una gran quantitat d'instruments i ascles petits, que es podrien incloure en el grup d'utilització domèstica, el morfotipus més emprat es la rascadora. Es representa tota la cadena operativa, per la qual cosa podem afirmar que les eines foren elaborades aquí mateix.

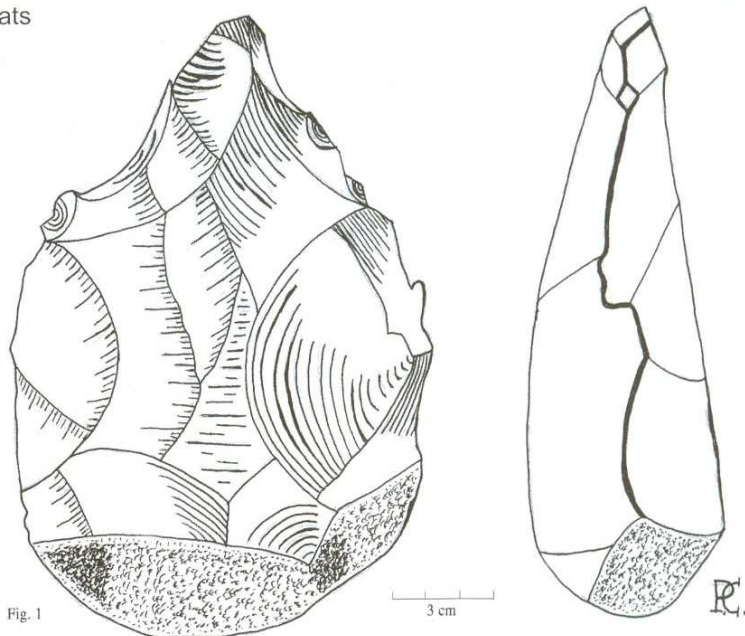
Tots els minerals recollits al Camí dels Carlins, treballats per l'home prehistòric, encara es poden cercar de forma natural a la llera del riu Ter, al seu pas per Salt; veiem doncs que l'ocupació humana a nivell geomorfològic està lligada al curs d'aquest corrent d'aigua.

Descripció morfotècnica

Indústria sobre còdol

(Bases Negatives de 1a Generació).

Bifaç: al Camí dels Carlins hem recuperat un magnífic bifaç (Fig. 1), el suport és un gran còdol de pòfir de color vermellós, fa 16 centímetres, de forma amigdaloida, està tallat per les dues cares i acaba en punta, les arestes són sinuoses i tallants, conserva en el taló una petita part de l'escorça original del riurenc, la qual cosa facilita agafar-lo amb comoditat amb la mà, adaptant-s'hi perfectament.

Choppers: Tallats parcialment per una cara, els suports predominants són còdols des de petits, als de grans dimensions, abunden els de forma apuntada (14), de transversals n'hi ha (6) i de laterotransversals (1). Destaca un pic sobre un allargat riurenc de quarsita molt patinada i deshidratada, de 23 centímetres, amb extraccions a tot l'anvers; i un altre de mida gran, 20,5 centímetres, sobre còdol de pòfir (Fig. 4), les nombroses extraccions li donen la forma dels anomenats pics del Montgrí, la punta és simètrica i l'aresta sinuosa.

Chopping-tools: tallats parcialment per ambdues cares, de mides molt irregulars, des de petits, a un de voluminós de 28 centímetres; els més freqüents són els que formen punta (21), els transversals (5), els laterals (2) i els laterotransversals (1).

Nuclis: amb extraccions múltiples, de forma migrada, força exhaurits, predominen els de talla centripeta, n'hi ha també dels tipus polièdrics i unipolars; cal destacar a més un gran còdol de quarsita amb llargues i nombroses extraccions verticals.

Indústria sobre ascla (Bases Positives).

Ascles: provinents del desbast de còdols i fragments de roques, són abundants i confirma la talla "in situ", en general són de mida petita i gruixudes, amb poca representació de pseudolaminars, totalitzen 581 unitats, predominant els talons no corticals 424 (72,98 %), també n'hi ha de corticals 157 (27,02 %), i absència de talons facetats, s'aprecia escàs índex de productes provinents de nuclis preparats (levallois). Mostren amb relativa freqüència part de la superfície

cortical; els bulbs estan poc desenvolupats, especialment en roques amb fractura no concoide, com es el cas del quars, el granit i el basalt.

Aquestes matèries quan són fracturades intencionadament no donen clares morfologies concoïdes, sinó que generen normalment elements lítics amb morfologies angulosos que poden donar problemes d'identificació; a més, el fet de

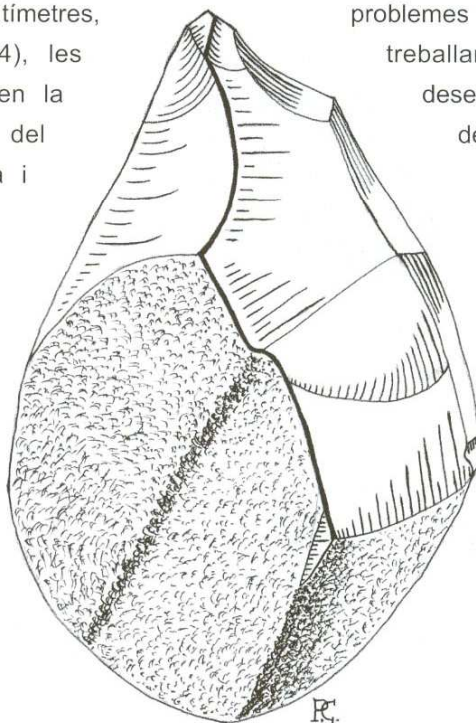
treballar en una ocupació que es desenvolupa sobre una antiga terrassa del riu Ter, fa necessari fixar uns criteris de selecció rigorosos per diferenciar amb seguretat els productes lítics d'elements lítics generats espontàniament. Tanmateix hem detectat la presència de petites estelles de minerals utilitzats en la talla (Bases Positives de 2ª Generació), que són restes del retoc de les eines.

Ascles retocades (Bases Negatives de 2ª G.).

Presenten un baix índex laminar i pocs retocs, la tècnica levalloisiana té una feble utilització, hi són representats els talons no corticals amb 74 peces (64,92 %), els corticals 35 (30,71 %), i els facetats 5 (4,38 %). A continuació fem esment dels diversos tipus.

Rascadores: Sobre ascles espesses, les de característiques laminars són escasses, el morfotipus més emprat és la lateral amb totes les seves varietats (25), la transversal (8), la convergent (7) i la bilateral (5).

Ganivets: especialment mostren el tall lateral, sobre ascles gruixudes, que en molts casos presenten part de l'escorça original del còdol; el més significatiu ha estat confeccionat sobre una gran ascla de quarsita (95 m/m) levallois, amb tall bilateral, taló facetat i pàtina.

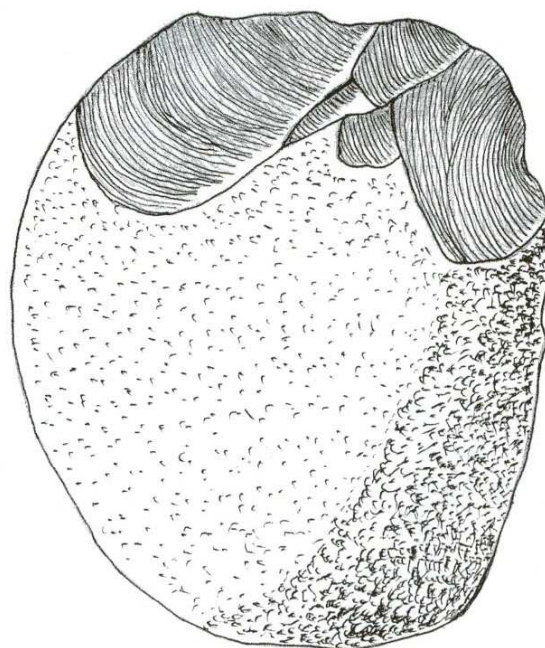

Denticulats: tenen retocs dentats irregulars de caire lateral, fen servir gruixudes ascles.

Puntes: amb retocs convergents a la part distal , nou sobre ascles rabassudes, i la resta de mida petita ; pel seu valor paleotecnològic destaca una magnifica punta levallois, de mida gran (75 m/m) utilitzant una ascla laminar de quarsita, amb agudíssima aresta bilateral i taló no cortical (Fig. 2).

Osques: mostren una extracció simple de tipus clactonià, emprant ascles lleugeres, tan sols dos sobre ascles gruixudes.

Raspadors: fabricats utilitzant peces espesses, amb un retoc simple frontal.

Chopper sobre còdol de quarsita recuperat al Camí dels Carlins, dibuix de Josep Canal.

La composició de la indústria lítica és la següent:

B.P	581	Bases positives (Ascles)
B.N.1ªG	83	Bases negatives de 1ªG. (Nuclis i còdols tallats)
B.N.2ªG	114	Bases negatives de 2ª G. (Ascles retocades)
Nombre	778	

Bases negatives de 1ª Generació			Bases negatives de 2ª Generació		
TIPUS	Nombre	%	TIPUS	Nombre	%
Choppers	22	26,51	Rascadores	46	40,36
Chooping-tools	28	33,74	Ganivets	11	9,65
Nuclis	33	39,76	Denticulats	12	10,53
			Puntes	27	23,69
			Osques	14	12,28
			Raspadors	4	3,50
Total	83 peces		Total	114 peces	

Roca	B.P.	B. N. 1ª G.			B. N. 2ª G						Nombre	%
		Ascles	Choppers	Chopping	Nuclis	Rascadores	Ganivets	Denticulats	Puntes	Osques	Raspadors	
Quars	486	4	12	19	34	1	11	20	9	4	600	77,13
Quarsita	23	7	8	5	4	6	3	4			60	7,72
Pòfir	21	8	7	5	5	2					50	6,43
Granit	32	1		1	3			1			38	4,89
Gneis	6	1	1	1		2					11	1,42
Basalt	6							1	1		8	1,00
Esquist	4	1									5	0,64
Calcedònia	1			2					1		4	0,51
Calcària	2										2	0,25
Total	581	22	28	33	46	11	12	27	14	4	778	
%	74,68	2,82	3,60	4,25	5,91	1,47	1,54	3,48	1,79	0,51		

Estadística de la indústria lítica per grups i la relació amb la matèria primera, el nombre i percentatge:

estat actual de les investigacions prehistòriques a les comarques gironines

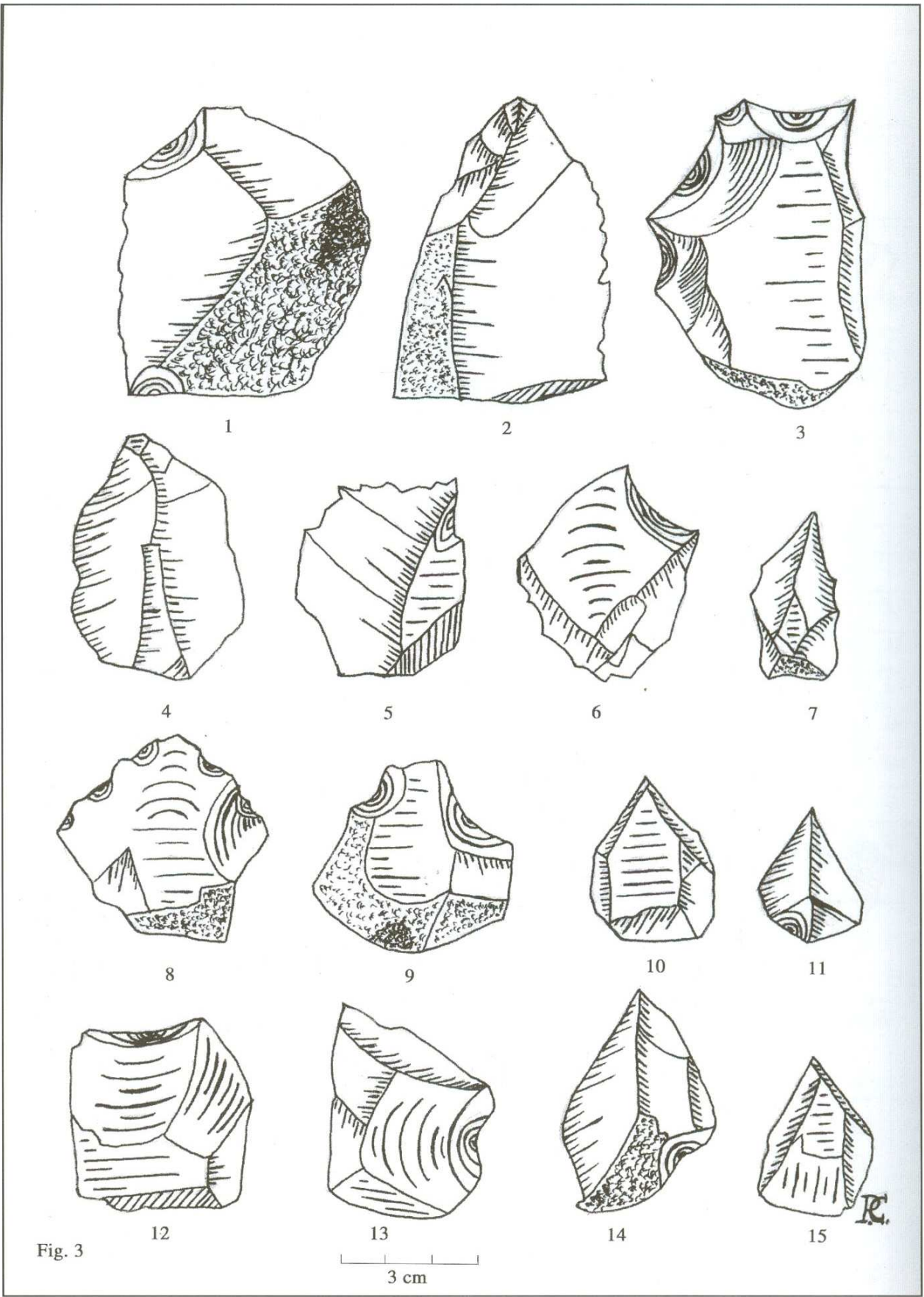

Fig. 3

3 cm

Anàlisi dels artefactes (Fig. 3)

1. Ganivet, el suport és una ascla de gran mida, de quarsita grisenca amb pàtina i agudíssima aresta, al'anvers conserva part de l'escorça original del còdol, de taló no cortical.
2. Ganivet, sobre una ascla gruixuda de pòfir gris, amb aresta tallant, té "còrtex", el taló és no cortical.
3. Denticulat, fen servir una ascla gruixuda de quars blanc, presenta el taló cortical.
4. Rascadora, bilateral retocada, sobre una ascla laminar tipus levallois, de pòfir gris, té el taló no cortical.
5. Denticulat, emprant una ascla de quars blanc groguenc, s'observa part de l'escorça, és de taló cortical.
6. Osca i rascadora, lateral convexa, sobre ascla laminar de quars blanc grisenc, té "còrtex", de taló nocortical.
7. Punta, el suport és un fragment de basalt negre, amb "còrtex", mostra el taló cortical.
8. Denticulat, sobre ascla de quars de color blanc groguenc, s'observa el taló cortical.
9. Osca, emprant una ascla de quarsita gris, amb forta pàtina i deshidratació, de taló no cortical.
10. Punta, el suport es una ascla de quars blanc groguenc, amb taló no cortical.
11. Punta, sobre una ascla de pòfir marró clar, presenta el taló facetat.
12. Raspador, frontal, emprant una gruixuda ascla de quars blanc, de taló no cortical.
13. Rascadora, lateral, sobre una espessa ascla de pòfir marró groguenc, té el taló no cortical.
14. Punta, el suport es un fragment de quars blanc, conserva part de l'escorça original del còdol, és de taló cortical.
15. Punta, fen servir una ascla de quars de color gris, presenta el taló no cortical.

A mena de conclusions

Les comunitats humanes del Paleolític inferior i mitjà varen poblar intensament la comarca del Gironès; actualment tenim comptabilitzats 27 assentaments descoberts per l'Associació Arqueològica de Girona, els més antics foren emplaçats en els turonets que envolten la ciutat de Girona i rodalies, i els més moderns en preferència cap al pla; probablement aquest canvi d'estratègia es deu al fet que les parts humides a la ribera del Ter i els seus afluents, havien deixat zones extenses seques que afavoria l'aixecament de bivacs; la varietat de recursos biòtics (comunitats vegetals i animals) deuria atreure la presència humana.

El Pla de Girona funcionà com a corredor natural nord/sud, i el riu Ter facilitava el pas cap a l'interior i la costa, la qual cosa convertí aquesta zona en un lloc estratègic; aquest riu hauria obligat al grans ramats d'herbívoros a fer-hi pas. De la mateixa manera, els grups d'homínids haurien seguit el mateix curs, assentant-se en zones properes als cursos fluvials, permetent així l'organització planificada i estructurada de batudes i caceres per aprovisionar-se dels recursos cinegètics com la carn, però també la pell o els ossos dels animals caçats.

La riquesa de la regió hauria possibilitat també l'explotació i aprofitament de molts altres recursos naturals necessaris per viure, així com les matèries primeres lítiques per elaborar els instruments i desenvolupar una producció lítica organitzada.

El Pla de Salt oferia un entorn privilegiat amb una gran abundància de recursos naturals; una plana i turons propers, amb aigua i boscos sovintejats per ramats d'animals, tenia una coberta vegetal molt rica que possibilitava la recol·lecció, i una terrassa fluvial coberta de còdols per elaborar eines. Tot plegat, un entorn massa ric per no ser tingut en compte per aquelles comunitats caçadores i recol·lectores que viatjaven constantment a la recerca de menjar.

Els axelians del Camí dels Carlins aixecaren el seu campament a l'aire lliure, a 2.050 metres de l'actual curs del riu Ter, en un lloc orientat a migdia que es beneficià d'unes condicions d'insolació importants, situat a pocs metres de l'antic recorregut de la riera Maçana i a prop d'una talaia on s'albira tota la plana de Girona, el puig Rigau, de 212 metres.

Per la seva situació geogràfica era zona de pas natural dels fluxos humans que travessaven des de l'Alt Empordà a la Selva i viceversa; cal dir però que el veritable responsable de l'ocupació humana en aquest àmbit concret del gironès és el riu Ter, que drenava i drena el magnífic Pla de Salt, cal recordar que encara avui és un dels rius més importants de Catalunya; els homínids emplaçaren el seu habitat a una distancia prudencial del seu recorregut, coneixedors de les seves imprevisibles crescudes; es possible que l'explotació de determinats recursos relacionats amb les zones humides del pla hauria estat el motiu que portés a la instal·lació de grups humans prehistòrics en aquest punt. Organitzats en clans familiars aquí desenvoluparen les seves estratègies culturals, socials i econòmiques; aquests primers pobladors van pertànyer a l'espècie coneguda com *Homo heidelbergensis*, portadors de cultura de l'axelià superior.

La indústria lítica recuperada ens permet paral·lelitzar-la tipològica i tecnològicament amb la del Pla de la Jueria de Sant Gregori, i a la del Pla de Dalt de Domeny, en el Plistocè mitjà final; fins i tot es probable que fos un mateix grup humà el que efectues diverses estades en aquests tres jaciments, la similitud d'alguns instruments d'origen antròpic així ens ho fa pensar.

Amb l'estudi de l'assentament humà del Camí dels Carlins al Pla de Salt hem pretès realitzar una aportació al coneixement d'aquest moment prehistòric, un període tant llunyà que les arrels del temps es perden.

Bibliografia

- Canal J. i Carbonell E.: Catalunya Paleolítica . Girona 1989.
- Canton P. : La recerca durant 25 anys de l'A.A.deG. en el camp del Paleolític. Quadern de Treball de l'A. A. de G., nº 9. Girona 1998.
- Canton P. i Moreno A.: Els axelians a Montaspre. Quadern de Treball de l'A. A.de G., nº 11. Girona 2003.
- Canton P.: El paleolític inferior a Roses. Quadern de Treball de l'A. A. de G., nº 12. Girona 2004.
- Canton P.: Les comarques gironines. Del Paleolític als Visigots . Girona 2001.
- Canton P.: La diversitat, un tema que no és nou. Revista de l'Escola d'Adults de Salt. Salt 2004.
- Garcia J. i Martínez K.: Hominids a la Selva. Maçanet de la Selva 2003.
- Sunyer X.: El paisatge vegetal del Pla de Salt. Salt 1984.